

Theoretical article

ТРИДЕСЕТ И ПЕТ ГОДИНИ СПЕЦИАЛНОСТ „ПСИХОЛОГИЯ“ И ЧЕТИРИДЕСЕТ ГОДИНИ КАТЕДРА „ПСИХОЛОГИЯ“ В ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“ – БЛАГОЕВГРАД

Доц. д.н. Стоил Мавродиев

Югозападен университет „Неофит Рилски“, Благоевград, България

email: stoil_m@swu.bg

THIRTY-FIVE YEARS OF THE PSYCHOLOGY MAJOR AND FORTY YEARS OF THE PSYCHOLOGY DEPARTMENT AT SOUTHWEST UNIVERSITY “NEOFIT RILSKI” – BLAGOEVGRAD

Assoc. Prof. Stoil Mavrodiev, D.Sc.

South-West University „Neofit Rilski“, Blagoevgrad, Bulgaria

email: stoil_m@swu.bg

Резюме: Статията е посветена на два знакови юбилея в Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград: тридесет и пет години от създаването на специалност „Психология“ (първи випуск приет през учебната 1991/1992 г.) и четиридесет години от разкриването на самостоятелна катедра „Психология“ (1980 г.). Авторът проследява основните етапи в развитието на катедрата и специалността, като се опира на архивни документи, спомени на ключови участници (публикувани в „Годишник по психология“) и актуални факти. Според проф. Петър Николов развитието преминава през четири етапа: обединена катедра „Педагогика“ (1976–1980), първи самостоятелни крачки (1980–1983), собствено място в структурата на Висшия педагогически институт (1983–1991) и поемане на отговорност за новата специалност след 1991 г. Подчертан е приносът на първите преподаватели – проф. Дечо Денев, доц. Трифон Трифонов, проф. Васил Мадолев, проф. Любомир Георгиев, проф. Людмил Кръстев и др., както и влиянието на гостуващите съветски психолози Валерия Сергеевна Мухина и Т. Н. Счастливая. Описано е създаването на Лабораторния комплекс по психология, първите научни конференции и разширяването на учебните планове.

В съвременния период (2000–2026) катедрата се утвърждава като водещ научно-образователен център във Философския факултет. Сред ключовите постижения са издаването на Scopus-индексираното списание Psychological Thought, рецензираният „Годишник по психология“, както и значими монографии и учебници на членовете на катедрата. В катедрата са реализирани значими приложни проекти. Статията подчертава приемствеността между поколенията и водещата роля на катедра „Психология“ в подготовката на висококвалифицирани специалисти и развитието на българската психологическа наука.

Ключови думи: катедра „Психология“; специалност „Психология“; Югозападен университет „Неофит Рилски“; юбилей; история на психологията; Psychological Thought; Годишник по психология

Abstract: The article is dedicated to two landmark anniversaries at South-West University “Neofit Rilski” – Blagoevgrad: the thirty-fifth anniversary of the establishment of the “Psychology” specialty (first intake admitted in the 1991/1992 academic year) and the fortieth anniversary of the creation of the independent “Psychology” Department (1980). The author traces the main stages in the development of the department and the specialty, drawing on archival documents, memoirs of key participants (published in the “Yearbook of Psychology”), and current facts. According to Prof. Petar Nikolov, the development passed through four stages: the unified “Pedagogy” Department (1976–1980), the first independent steps (1980–1983), establishing its own place in the structure of the Higher Pedagogical Institute (1983–1991), and assuming responsibility for the new specialty after 1991.

The contribution of the first lecturers – Prof. Decho Denev, Assoc. Prof. Trifon Trifonov, Prof. Vasil Madolev, Prof. Lyubomir Georgiev, Prof. Lyudmil Krastev and others – is highlighted, as well as the influence of the visiting Soviet psychologists Valeriya Sergeevna Mukhina and T. N. Schastnaya. The article describes the establishment of the Psychology Laboratory Complex, the first scientific conferences, and the expansion of the curricula.

In the contemporary period (2000–2026), the department has established itself as a leading scientific and educational centre within the Faculty of Philosophy. Among its key achievements are the publication of the Scopus-indexed journal *Psychological Thought*, the peer-reviewed *Yearbook of Psychology*, as well as significant monographs and textbooks authored by department members. A number of important applied projects have been implemented by the department. The article emphasises the continuity between generations and the leading role of the Department of Psychology in the training of highly qualified specialists and in the development of Bulgarian psychological science.

Keywords: Department of Psychology; Psychology specialty; South-West University “Neofit Rilski”; anniversary; history of psychology; Psychological Thought; Yearbook of Psychology

Тридесет и пет годишнината от създаването на специалност „Психология“ и четиридесет годишнината от разкриването на катедра „Психология“ в Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград са знакови юбилеи, които ни карат с дълбока гордост да погледнем назад към постигнатото и с увереност и вдъхновение – напред към бъдещето. Тези дати не са просто календарни отбелязвания – те са живо свидетелство за устойчивото развитие на една от водещите катедри в университета, която вече четири десетилетия подготвя висококвалифицирани специалисти – от бакалаври през магистри до доктори на науките. Най-убедителното доказателство за успеха са поколенията психолози, които днес успешно се реализират в образованието, здравеопазването, правосъдието, бизнеса, пенитенциарната система и много други сфери на обществения живот в България и чужбина. С натрупания опит, богати традиции и непрекъснато обновяване преподавателите от катедра „Психология“ не само надграждат постигнатото, но и активно отговарят на динамичните изисквания и високи стандарти на съвременното психологическо образование и научна практика.

Настоящата статия има за цел да проследи основните етапи в развитието на катедра „Психология“ и едноименната специалност, като се опира на архивни данни, спомени на ключови участници в процеса (публикувани в „Годишник по психология“ и други издания), както и на актуални факти от последните години. По този начин се подчертава приемствеността между поколенията и динамичното приспособяване към новите реалности на XXI век.

Проф. Петър Николов, един от ключовите фигури в историята на катедрата, обособява четири основни етапа в нейното развитие, пряко свързани с еволюцията на самия университет: първи етап (1976–1980 г.) – „Обединена катедра“; втори етап (1980–1983 г.) – „Първи самостоятелни крачки“; трети етап (1983–1991 г.) – „Собствено място в структурата на ВПИ“; четвърти етап (след 1991 г.) – „С отговорност за нова специалност“ (Mavrodiev, S., 2010a, p. 23). Тези периоди отразяват не само организационните промени, но и постепенното утвърждаване на психологията като самостоятелна научна и образователна дисциплина в Югозападна България.

Във Филиала на Софийския университет в Благоевград, открит през 1976 г., психологията първоначално се развива в рамките на катедра „Педагогика“, ръководена от проф. д.п.н. Дечо Денев. Първите хабилитирани щатни преподаватели по психология са доц. д-р Трифон Трифонов (назначен 1976 г.), доц. д-р Стефан Пеев (1977 г.) и доц. д-р Стефан Стамболиев. Проф. д.п.н. Румен Стаматов, възпитаник от втория випуск, споделя спомени за гостуващите през първите години съветски психолози – проф. Валерия Сергеевна Мухина и доц. Т. Н. Счастная, – които изнасят лекции на руски език и организират семинари по методология на психологическите и педагогическите изследвания. Това гостуване, резултат от първите международни договори с Московския и Ленинградския педагогически институти, има огромно значение за младите асистенти (Mihailov, K. – compiler, 2004, pp. 52, 77, 111). Благодарение на тези връзки редица преподаватели специализират в Москва и защитават дисертации там – факт, подчертан и от проф. Васил Мадолев и Снежана Македонска.

THIRTY-FIVE YEARS OF THE PSYCHOLOGY MAJOR AND FORTY YEARS OF THE PSYCHOLOGY DEPARTMENT AT SOUTHWEST UNIVERSITY “NEOFIT RILSKI” – BLAGOEVGRAD

Един от доайените на катедрата – проф. д.пс.н. Васил Мадолев – започва работа през 1977 г. като единствен асистент по психология. Той води упражнения по Обща, Детска и Педагогическа психология, а малко по-късно към него се присъединяват асистентите Людмил Кръстев, Гергина Енева, Стоян Евтимов, Наталия Александрова и за кратко Розина Попова. Хоноруван преподавател в началото е проф. д.пс.н. Любомир Георгиев, който в интервю от 2010 г. отбелязва как постепенно неговата дейност се поема от назначените щатни специалисти като ст.н.с. Стефан Стамболиев (Mavrodiev, S., 2010b, p. 43; Mavrodiev, S., 2012, p. 8). Спомените на проф. Стаматов за доц. Пеев подчертават неговата обаятелност, ерудиция и принос към дейностния подход в психологията, докато за доц. Трифонов се помни акцентът върху проблематиката на способностите в лекциите по Обща психология.

Новото висше училище поема отговорността да подготвя за пръв път у нас детски и начални учители с висше образование. Психологическите дисциплини в учебните планове на специалностите „Предучилищна и начална училищна педагогика“ започват с Обща и Детска психология, по-късно се добавя Педагогическа психология, а от 1986 г. – Възрастова психология. През 1980 г. общата катедра се разделя на самостоятелни „Педагогика“ и „Психология“, с пръв ръководител доц. Трифон Трифонов. Тогава започва интензивно сътрудничество между катедрите, разширяване на учебните планове и създаване на Лабораторията по психология – заслуга на младия лаборант Бойко Николов, който по-късно става доц. д-р и ръководител на Лабораторния комплекс (превърнат официално през 2007 г.). Проф. Николов подчертава прогностичното мислене на проф. Дечо Денев и подкрепата на ректор проф. Александър Маджаров за оборудване с модерна апаратура и тестове, включително сътрудничество с Братиславския научно-приложен институт (Mavrodiev, S., 2010a, p. 26).

През 1983 г. Филиалът се преобразува във Висш педагогически институт – Благоевград с три факултета и девет катедри. През 1985 г. се създава Научен съвет с председател доц. Трифон Трифонов. В 80-те години проф. Трифонов, доц. Пеев, доц. Стамболиев, доц. Енева, доц. Александрова, доц. Мадолев и други публикуват първите учебници и монографии по психология. Назначени са нови преподаватели като Мария Оракова (Мутафова, 1985), Радостина Ангелова и Йовка Ванчева (1986). Катедрата започва да обслужва широк спектър от специалности, да обучава аспиранти (много от които днес са професори в страната) и да организира първите научни конференции – „Мотивация и поведение“ (1987) и „Социална ситуация и автономия на личността“ (1991).

От самото начало катедрата е свързана с факултета за подготовка на детски учители, а през 1992 г. той се преименува на „Факултет по психология и предучилищна педагогика“. Учебните планове се разширяват значително с дисциплини като Експериментална психология, Психология на общуването, Социална психология, Психология на развитието и др. Създаването на специалност „Психология“ през учебната 1991/1992 г. е естествен и закономерен етап – ВПИ става второто висше училище след Софийския университет, в което се разкрива тази специалност. Факултетът поема отговорност за подготовката на професионални психолози, което налага привличане на гост-преподаватели от Софийския университет, БАН, Института по психология към МВР и др. за специализирани курсове (юридическа, пенитенциарна психология и др.).

Първият учебен план (5 години редовно/магистър, 6 години задочно) включва богат обхват от задължителни и избираеми дисциплини в общотеоретичен, психолого-педагогически и специализиран цикъл. Предлагат се специализации „Социална психология“, „Училищна психология“, „Бизнес психология“ (а по-късно и за бакалавър – „Генетична психология“, „Икономическа психология“).

СЪВРЕМЕННО РАЗВИТИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ

След 2000 г. развитието на катедрата и специалността продължава с още по-голяма интензивност. Подготвят се докторанти (включително първите чужденци от Йемен, Гърция, Северна Македония, Албания и др.), извършват се хабилитации на нови преподаватели, катедрата преминава в структурата на Правно-историческия факултет (1999 г.), а по-късно – във Философския факултет (2009 г.). През 2003–2006 г. се провежда успешно допълнителна квалификация по „Съдебна психология“. От 2006 г. започва издаването на списание „Психологическа мисъл“ (по-късно „Psychological Thought“ в електронен вид от 2012 г., индексирани в Scopus от 2017 г. до днес) – единственото от български психологически издания с такъв международен престиж. Главни редактори са били проф. Любомир Георгиев (2006–2009), проф. Станислава Стоянова (2012–2019) и доц. д-р Наташа Ангелова (от 2020 г. до 2025); редактори днес са гл. ас. д-р Емелина Заимова-Цанева и доц. д.н. Стоил Мавродиев.

Паралелно с това продължава традицията на „Годишник по психология“ – рецензиран научен сборник, който от 2019 г. излиза изцяло онлайн (ISSN 2683-0426) с отворен достъп.

Особено значим е приносът на катедрата в приложната наука. През 2024–2025 г. под ръководството на доц. д-р Наташа Ангелова се изпълнява проектът „Психологични, правни и здравни аспекти на работата в пенитенциарни заведения. Модел за подобряване на психичното благополучие“, финансиран от Фонд „Научни изследвания“. Проектът получи най-високата оценка „много добър“ и резултатите му ще бъдат предоставени на Министерството на правосъдието.

Членовете на катедрата са автори на значими монографии и учебници, сред които „Експериментална психология“ и „Измерения на толерантността при работещите“ на проф. д-р Станислава Стоянова, „Психология на семейните отношения“ (монография) и учебникът „Когнитивна психология“ на доц. д-р Наташа Ангелова, както и „Естетически предпочитания на личността“ на доц. д-р Биляна Йорданова и „Личностни аспекти на старостта“ на доц. д-р Теодор Гергов. „Основи на психологията“ и „Психоаналитичното творчество на Любомир Русев“ (2021) на доц. д.н. Стоил Мавродиев и др. Част от научната продукция на преподавателите излиза в „Psychological Thought“, Годишник по психология, и редица реномирани международни списания.

Днес катедра „Психология“ е водещото научно-образователно звено във Философския факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“ с най-голям брой студенти (бакалаври и магистри) и докторанти. Ръководител на катедрата е доц. д-р Наташа Ангелова. Преподавателският състав включва още: проф. д-р Станислава Стоянова, доц. д.н. Стоил Мавродиев, доц. д-р Биляна Йорданова, доц. д-р Теодор Гергов, доц. д-р Зорница Тоткова, гл. ас. д-р Гергана Станоева, гл. ас. д-р Емелина Заимова-Цанева, гл. ас. д-р Николай Иванчев, гл. ас. д-р Цветелина Хаджиева, гл. ас. д-р Симона Николова, ас. д-р Ива Копринкова-Илиева, ас. д-р Благвеста Дафкова, ас. д-р Ива Димитрова и хонорирани преподаватели. С дълбока почит и благодарност към паметта на проф. д.пс.н. Людмил Кръстев, който беше дългогодишен ръководител на катедрата.

Лабораторният комплекс е най-модерният и добре оборудван сред всички катедри по психология в страната и разполага със съвременна компютърна техника, съобразена със спецификата на използваната апаратура и на учебно-изследователската дейност. Техническите средства осигуряват необходимата среда за работа със специализиран софтуер, обработка на данни и реализиране на експериментални и приложни психологически изследвания.

В резултат от реализирани научно-изследователски проекти, сред които RP-B2/20 „Трансформации и предизвикателства в съвременния глобален свят“, RP-A2/21 „Виртуалната реалност (VR) в помощ на диагностиката, обучението и тренирането на умения“, Проект с вх. № КП-06-ПН75/31, тип 1, на тема „Психологични, правни и здравни аспекти на работата в пенитенциарни заведения. Модел за подобряване на психичното благополучие“, по административен договор КП-06-Н75/1, ФНИ, лабораторният комплекс е обогатен със

THIRTY-FIVE YEARS OF THE PSYCHOLOGY MAJOR AND FORTY YEARS OF THE PSYCHOLOGY DEPARTMENT AT SOUTHWEST UNIVERSITY “NEOFIT RILSKI” – BLAGOEVGRAD

съвременна специализирана апаратура, използвана в учебната, учебно-изследователската и научно-изследователската дейност.

Апаратурата включва:

VR очила с инсталирани сценарии, пресъздаващи често срещани фобийни стимули (acrofobia, zoofobia, социална фобия, клаустрофобия). Този ресурс позволява на студентите да се запознаят с възможностите на експозиционната терапия и приложението на виртуалната реалност в психотерапевтичната практика.

КГР-биофийдбек (кожногальванична реакция) – апаратура за измерване и тренировка на физиологични реакции, използвана при оценка на емоционални състояния, стресова реактивност и саморегулация.

Система за аудио-визуално увличане на мозъчните вълни – технология за невромодулация и мозъчна стимулация, приложима в когнитивната и емоционалната регулация, както и при управление на стрес и тревожност.

ВоВо – биофийдбек система за трениране на фина моторика, с приложение в неврорехабилитация, спортна психология и когнитивни тренировки.

Полифизиограф – апаратура за измерване на различни физиологични показатели, използвана в изследвания на психофизиологичните процеси, включително в контекста на поведението при измама.

State Changer – игрова система за ХЕГ-невротренинг и корекционна работа при деца с хиперактивност и дефицит на вниманието, екранна зависимост и поведенчески разстройства. Системата съчетава игрови елементи и неврофийдбек подходи за развитие на самоконтрол и концентрация.

HeartMath – биофийдбек апарат, който чрез ушен сензор отчита пулса и вариабилността на сърдечната честота (HRV). Използва се за трениране на саморегулация, намаляване на стреса, повишаване на концентрацията и овладяване на физиологичната активация.

Детерминатор – апарат, използван в транспортната психология за изследване на бързина, координация и психомоторни качества при кандидати за професионални шофьорски категории.

Всички апаратурни средства в Лабораторния комплекс са придружени от специализиран софтуер, необходим за тяхното функциониране, управление и обработка на получените данни.

Ръководителите на катедрата през годините – проф. Трифон Трифонов, проф. Петър Николов (бивш ректор на ВПИ), проф. Васил Мадолев, доц. Иван Григоров, проф. Любомир Георгиев, проф. Людмил Кръстев и сега доц. Наташа Ангелова – са оставили трайна следа. Катедрата е излъчвала ректори, заместник-ректори, декани и заместник-декани и продължава активното сътрудничество с Института по психология към БАН, МВР, пенитенциарни центрове, училища и чуждестранни университети.

„Тогава не си давахме напълно сметка за събитието, което настъпваше“, споделя проф. Петър Николов в интервю по случай неговата 80-годишнина. „Всеки член на катедрата трябваше да формира своята перспектива в нов облик – като преподавател и транслатор на съвременно психологическо знание, но и същевременно да бъде подготвен специалист в определена област на психологията“ (Mavrodiev, S., 2010a, p. 29).

А проф. д.пс.н. Васил Мадолев казва в свое интервю: „Психологията е моят живот“ (Mavrodiev, S., 2012, p. 8).

Времето тече неумолимо, поколенията се сменят, нови лица и нови идеи изпълват аудиториите и лабораториите, но духът на катедра „Психология“ в Югозападен университет „Неофит Рилски“ остава непоклатим и ясен – дълбока отдаденост на науката, искрена грижа за студентите и неотклонна отговорност към обществото. Този дух, изкован през четиридесет години упорита работа и тридесет и пет години професионална подготовка на психолози, продължава да бъде живата сърцевина, която свързва пионерите от 70-те и 80-те години с днешните млади изследователи и преподаватели.

Нека следващите десетилетия донесат още по-големи успехи, смели научни открития и още по-високо качество на обучение – такива, които ще подготвят специалисти, способни не просто да прилагат знанията си, а да създават реална промяна. Нека бъдещите випускници на катедрата продължат да бъдат онези, които ще укрепват психичното благополучие на личността, ще подкрепят развитието на модерното българско общество и ще носят светлината на психологическата наука в училища, болници, съдилища, бизнес и всяко кътче, където човекът има нужда от разбиране, подкрепа и развитие. Защото точно това е истинската мисия на катедра „Психология“ – да превръща знанието в човечност, а традицията в непрекъснат полет напред.

References

Mavrodiev, S. (2010a). *Dostoen път v naukata i zhivota – intervyyu s prof. d.ps.n. Petăr Nikolov* [Worthy path in science and life – Interview with Prof. D.Sc. (Psych.) Petar Nikolov]. In *Sbornik ot nauchna konferentsiya s mezhduнародно uchastie „Psikhologiya – traditsii i perspektivi“* [Proceedings of the scientific conference with international participation “Psychology – Traditions and Perspectives”]. Universitetsko izdatelstvo „Neofit Rilski“.

Mavrodiev, S. (2010b). *Zhivot – otdaden na naukata i khorata – intervyyu s prof. d.ps.n. Lyubomir Georgiev* [Life – devoted to science and people – Interview with Prof. D.Sc. (Psych.) Lyubomir Georgiev]. In *Sbornik ot nauchna konferentsiya s mezhduнародно uchastie „Psikhologiya – traditsii i perspektivi“* [Proceedings of the scientific conference with international participation “Psychology – Traditions and Perspectives”]. Universitetsko izdatelstvo „Neofit Rilski“.

Mavrodiev, S. (2012). *Psikhologiyata e moyat zhivot. Interv'yu s prof. d.ps.n. Vasil Madolev* [Psychology is my life. Interview with Prof. D.Sc. (Psych.) Vasil Madolev]. *Godishnik po psikhologiya*, 3(3).

Mihaylov, K. (Ed.). (2004). *Nachaloto. Spomeni za sūzdavaneto na YUZU* [The beginning. Memories of the establishment of SWU]. Universitetsko izdatelstvo „Neofit Rilski“.

Mirchev, I., Chimev, K., & Georgieva, D. (Eds.). (2011). *35 godini Yugozapaden universitet „Neofit Rilski“* [35 years of Southwest University “Neofit Rilski”]. Universitetsko izdatelstvo „Neofit Rilski“.

Yubileen almanakh na Yugozapaden universitet „Neofit Rilski“ – Blagoevgrad 1976–1996 [Jubilee almanac of Southwest University “Neofit Rilski” – Blagoevgrad 1976–1996]. (n.d.). Universitetsko izdatelstvo „Neofit Rilski“.

Godishnik po psikhologiya, 15 [Yearbook of Psychology, 15]. (2024). (Главен редактор: доц. д.н. Стоил Мавродиев). <https://yearbookpsy.swu.bg>

Yugozapaden universitet „Neofit Rilski“. Filosofski fakultet. Katedra „Psikhologiya“. (2025/2026). *Ofitsialen sayt* [Official website of the Faculty of Philosophy and the Department of Psychology]. <https://fsf.swu.bg>